

цивілізації. У результаті вона володіє точною незалежністю від тих чи інших змін в ідеології держав і має на неї вплив. Тому на міжнародне визнання може розраховувати лише ідеологія співробітництва, а отже, і правопорядку.

Резанов С. А.,

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри адміністративної діяльності ОВС,
кандидат юридичних наук*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Будь-яка свобода, що не має правових обмежень в її здійсненні, здатна перерости в свавілля, привести до порушення основних прав і свобод людини. Тим більше, коли вона пов'язана із застосуванням владних повноважень. Тому дискреційні повноваження не можуть і не повинні існувати без обґрунтованих законодавчих меж.

У юридичній діяльності межі представляють досить поширене явище. Наприклад, існують межі реалізації цивільних прав, межі розгляду касаційної скарги, межі необхідної оборони, межі правосуб'єктності і інші. Їх призначення полягає у тому, що вони виступають легальними рамками, які визначають можливу поведінку суб'єкта правовідносин. В результаті, межі виконують важливу роль по обмеженню невинуватеної свободи особи, орієнтації суб'єктів права на соціально-корисну поведінку.

Викладене вище дозволяє зробити висновок, що правові обмеження і межі дискреційних повноважень взаємозв'язані. Вважаємо, що для з'ясування загальних рис і особливостей даних явищ, необхідно, перш за все, розглянути ознаки меж дискреційних повноважень.

Першою ознакою даного феномена є те, що вони є межами, які встановлюють допустиму норму свободи посадової особи у виборі варіантів

рішень. Межі дискреційних повноважень характеризують якісну і кількісну визначеність даних рішень. Ці межі рухомі і мінливі, багато в чому залежать від волі законодавця. Чим «ширші» межі дискреційних повноважень, тим більше за альтернативи доступно суб'єкту правозастосування, і навпаки. Подальший аналіз даної ознаки потрібно здійснювати з використанням категоріального апарату філософії.

Таким чином, однією з основних ознак меж дискреційних повноважень є те, що вони є межами, що встановлюють допустиму норму свободи правозастосувача у виборі варіантів рішень. За їх допомогою визначається як якісна, так і кількісна характеристики встановлених законом альтернатив. Для того, щоб вплинути на ступінь свободи розсуду суб'єкта в правозастосувальному процесі достатньо змінити дані межі, що спричинить за собою збільшення або зменшення (залежно від характеру змін) доступних для його вибору варіантів рішень.

У той же час, ступінь свободи у виборі варіантів рішень є не що інше, як суб'єктивне право. Тому другою ознакою меж дискреційних повноважень є те, що вони виражаються в праві посадової особи винести оптимальне рішення по конкретній юридичній справі. Межі встановлюють особливий режим використання дискреційних повноважень.

У юридичній науці загальноприйнятим вважається підхід, згідно якого суб'єктивне право є мірою свободи, яка надана суб'єкту для досягнення свого інтересу [Философский энциклопедический словарь // Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, О. М. Ковалев. – М., 1993. – С. 202]. Суб'єктивне право завжди обмежується рамками закону. Саме суб'єктивне право обмежує своїм змістом можливу неправомірну активність, а в рамках правозастосування встановлюється додатковий регулятор [Рабінович П. М. Загальна теорія права та держави: Конспект лекцій. / П. М. Рабінович. – Львів : Ред.-вид. відд. Львів. ун-ту, 1992. – С. 49].

Разом з тим, повне ототожнення цих двох явищ представляється не зовсім коректним з наступних причин. У компетенцію суб'єктів

правозастосування входять не тільки владні повноваження, але і обов'язок здійснювати певні функції. В процесі виконання юридичного обов'язку у посадової особи відсутня свобода вибору. Отже, межі компетенції можуть як перетинатися з межами дискреційних повноважень, якщо посадовець реалізує право на розсуд, так і не співпадати у разі, коли даними суб'єктами виконується юридичний обов'язок поза розсудом. В зв'язку з цим, представляється вірним розглядати межі компетенції і межі дискреційних повноважень як поняття, які пересікаються, але повністю не співпадають.

Порушення меж дискреційних повноважень припускає настання негативних правових наслідків для особи, яка їх порушила. Тому наступною ознакою меж дискреційних повноважень є те, що вони виступають як особливий правовий індикатор, що дозволяє диференціювати поведінку суб'єкта правозастосування на правомірну і протиправну. Поведінка службової, яка здійснюється в рамках легально встановлених меж, визнається формально правомірною. Перевищення меж дискреційних повноважень, вихід за встановлені законом рамки є не що інше, як правопорушення, за вчинення якого повинна наступати юридична відповідальність.

При зловживанні в процесі застосування дискреційних повноважень суб'єкт правозастосування може як виходити за його межі, так і формально не порушувати їх. У першому випадку, посадова особа вчиняє правопорушення. Разом з тим, протиправне зловживання правом відрізняється від звичного правопорушення, перш за все, тим, що суб'єкт вчиняє протиправне діяння за допомогою реалізації свого суб'єктивного права і первинна стадія його діяння знаходиться в рамках закону. Отже, в процесі здійснення зловживання на першому етапі суб'єкт правозастосування реалізує законні повноваження. Проте, якщо допускається порушення легальних меж, то вчиняється звичний делікт, і посадова особа повинна бути притягнена до відповідальності.

В зв'язку з цим, представляється, що однією з найважливіших задач законодавця є знаходження юридичного «оптимуму» при розстановці меж

дискреційних повноважень. Зловживання дискреційними повноваженнями не повинно залишатися безкарним.

Підводячи підсумок розгляду даної ознаки, зазначимо, що за допомогою меж дискреційних повноважень, стає можливим дати юридичну оцінку поведінці суб'єкта правозастосування на правомірне і протиправне. У разі перевищення меж дискреційних повноважень, посадова особа повинна понести передбачену законом юридичну відповідальність.

Разом з тим, існують обставини, які дозволяють змінити правові наслідки для суб'єкта правозастосування, не дивлячись на наявність ознак правопорушення. Наприклад, у разі здійснення правозастосувальної помилки. І хоча формально межі дискреційних повноважень були порушені, така поведінка визнаватиметься об'єктивно-протиправною, оскільки відсутня така важлива ознака, як вина суб'єкта.

Особливим правовим інструментарієм виступають підстави застосування дискреційних повноважень, під якими розуміються диспозитивні норми права; імперативні норми права, які містять відносно визначені або альтернативні санкції; оціночні поняття; закриті і відкриті правові переліки; прогалини в праві, а так само колізії в законодавстві. Разом з тим, способи закріплення меж дещо відрізняються від способів правової регламентації самого розсуду.

Якщо суб'єкт застосування права має можливість на свій розсуд винести рішення, прямо не передбачене законом, то в цьому випадку потрібно говорити про відносно-визначені межі. У свою чергу, абсолютно-визначені межі не допускають такої можливості. Повною мірою відносна визначеність меж присутня при застосуванні оціночних понять і відкритих правових переліків.

Таким чином, межі дискреційних повноважень є встановленими за допомогою особливого правового інструментарію межами, в рамках яких, посадова особа на основі комплексного аналізу обставин юридичної справи уповноважений винести оптимальну ухвалу з погляду принципів законності, справедливості і доцільності.